

Wartości historyczne

2023-01-09

Krakowskie forty i budowle zaplecza powstawały przez prawie siedem dekad XIX i XX w. Budowano je w różnych technologiach, dostosowywano do różnego uzbrojenia, rozmieszczano je w miejscach, aby skutecznie strzegły Krakowa przed potencjalnymi przeciwnikami imperium habsburskiego.

Krakowskie forty, choć zostały wybudowane przez zaborcę, nie służyły jednak do zniewolenia Krakowa. Miały za zadanie pełnić rolę militarną i bronić miasta. Większość wybudowanych fortów nie sprawdziła się w bitwach, ale jako Twierdza Kraków umożliwiły manewry wojsk austro-węgierskich, niemieckich oraz polskich oddziałów legionowych, które zakończyły się dwiema zwycięskimi bitwami o Kraków w 1914 roku. Pierwszą bitwę w obronie twierdzy stoczono w drugiej połowie listopada na północnym brzegu Wisły, a drugą – na początku grudnia na południowym brzegu. Artyleria forteczna, częściowo prowadząca ogień z fortów, a częściowo przemieszczana w pobliże pola bitwy wspomagała wojska odpierające ataki wojsk rosyjskich. Garnizon Twierdzy Kraków kontratakował, a zatrzymanie ofensywy rosyjskiej jesienią 1914 roku zmieniło bieg walk na froncie wschodnim.

Twierdza Kraków miała więcej wojennego szczęścia niż Twierdza Przemyśl, która została dwukrotnie okrążona i po prawie półrocznym oblężeniu poddała się 22 marca 1915 roku. Przed kapitulacją wszystko, co mogło posłużyć Rosjanom do dalszej walki zostało zniszczone lub uszkodzone. Twierdza Kraków nie przeżyła tak dramatycznych chwil, a wiele z jej fortów i budynków z czasów c. i k. monarchii wciąż istnieje. W wielu toczy się normalne życie, gdyż zostały zaadaptowane do nowych celów. W wielu można przekroczyć progi, które przy odrobinie wyobraźni i z użyciem istniejących tam wystaw lub detali, mogą przenieść odwiedzającego w świat XIX-wiecznej belle époque – czasu, gdy kształtował się nadchodzący XX wiek i powstawał nowoczesny XXI-wieczny świat, w którym żyjemy, a który wciąż czerpie z idei, pomysłów i wynalazków z czasów XIX wieku.

Twierdza Kraków może być także uznawana za kolebkę polskiej niepodległości. To właśnie z Krakowa 6 sierpnia 1914 roku wymaszerowała w bój o wolną i niepodległą Polskę I Kompania Kadrowa. To w Krakowie formowały się kolejne oddziały legionowe, tu działali przed wojną i w czasie wojny polscy politycy niepodległościowi. Kraków jako pierwsze duże miasto został wyzwolony z rąk zaborców 31 października 1918 roku i tu formowały się kadry odrodzonego Wojska Polskiego – tu gromadzili się wracający z frontów żołnierze, bazując na zapasach pozostawionych w twierdzy, formowano i wyposażano nowe oddziały.

Twierdza Kraków to unikalne dziedzictwo inżynieryjne – jeden wielki zespół architektury obronnej i industrialnej. Oprócz budynków obronnych, jak forty, znajdują się też liczne zabytki techniki: zabytki inżynierii lądowej – drogownictwo i mosty, kolejnictwa – krakowskie dworce, wiadukty i infrastruktura, lotnictwa – Muzeum Lotnictwa Polskiego oraz hangar w Czyżynach Muzeum Inżynierii Miejskiej, a także przemysłu – dawne zespoły fabryczne i kamieniołomy oraz powstała już po II wojnie światowej Nowa Huta. W wielu dawnych budynkach fortecznych toczy się dzisiaj normalne życie i znalazły one swoje nowe zastosowanie.